

Cemiyet-i Ahmediye

Mondros Mütarekesi'nin imzalanması ile başlayan yeni dönem, bir taraftan ulusal bağımsızlık savaşının başlamasına yol açan gelişmeleri içerirken, diğer taraftan Mütarekenin İtilaf Devletleri ve İstanbul Hükümetleri tarafından farklı algılanmasına dair örnekleri de taşır. Bu karışık ortamda kendini gösteren yaygın anlayış tek başımıza ve yanımızda müttefiklerimiz olmaksızın direnmenin mümkün olmadığına yönelikti. Bu da Mustafa Kemal'in Nutuk'ta da belirttiği üzere İngiliz himayesi, Amerikan mandası ya da tam bağımsızlık gibi üç farklı çözüm yolunun ortaya çıkmasına neden olmuştu. Bu farklı çözüm yollarının birbirleriyle uzlaşamayacak karakterde olması ise Anadolu'da başlayan tam bağımsızlık ideali Millî Mücadele hareketinin karşısında kısa süre içerisinde kişi ve gurupların oluşmasına neden olmuştur. Gerek İngiltere'nin gerekse İstanbul Hükümetlerinin desteğiyle hareket eden kişiler ve oluşturulan cemiyetler Kuvvâ-yı Millîye hareketinin karşısındaki önemli engellerden birisini oluşturuyordu. Bunlardan bir tanesi Ahmet Anzavur'un desteğindeki Cemiyet-i Ahmediye'dir. Ahmet Anzavur Heyet-i Temsiliye'nin oluşmasına kadar İzmit'i idare eden mutasarrıflardan birisidir. Bu süre içinde Kuvvâ-yı Millîye'cilere karşı cephe alıp çalışmalarını engellerken, Abaza ve Çerkezler üzerindeki şahsi nüfuzunu kullanarak Adapazarı, Hendek ve Sapanca dolaylarındaki eşkıyaya karşı başarılı olmuştur. Emekli Jandarma binbaşısı ve Damat Ferit Paşanın yakın adamı olan Ahmet Anzavur, Bursa ve Balıkesir yöresindeki Kuvvâ-yı Millîye'nin sebep olduğunu iddia ettiği asayişsizlikleri ortadan kaldırmak için ortaya çıkmıştır. Etrafına Şah İsmail, Cambazlı Hakkı, Kadir, Aleksili Nuri, Sülüklülü Davut gibi birtakım eşkıyayı toplayarak, Manyas bölgesinde aleyhte faaliyete başlamış olan Anzavur, Yunan askerlerinin karşısında bulunan bazı İttihatçıları cezalandırmak kararında bulunduğunu ilan etmişti. Anadolu'da başlayan Millî Mücadele'yi yok etmek için Damat Ferit Paşa Hükümetlerinden aldığı destekle harekete geçen Ahmet Anzavur, bu amaçla kurulmuş olan zararlı cemiyetler ile iş birliği içerisinde olmuştur. Cemiyet-i Ahmediye'nin yakın ilişki içerisinde bulunduğu zararlı cemiyetlerden birisi "Askerî Nigehban Cemiyeti" diğeri ise "Kızıl Hançer" cemiyetidir. Müdafaa-i Hukuk'un gelişmesini önlemek amacıyla İngiliz politikası doğrultusunda hareket eden, ve iç isyanlara katılma bakımından aktif rol oynayan Nigehban Cemiyeti, Mustafa Kemal'e göre, Mütareke'nin anarşik havası içinde "türeyen bir fesat cemiyeti"dir ve işe başladıklarından (1919 Ocak ayı) on ay kadar sonra (20 Ekim 1919) hükümetçe feshedilmişlerdir. Feshedilmesinin ardından da karşı Nigehbancılar gizli "Kızıl Hançer Cemiyeti"ni kurmuşlardır. Cemiyet-i Ahmediye ile ilişki içerisinde olan Kızıl Hançer Cemiyeti, Askerî Nigehbân Cemiyeti gibi iç isyanlara katılan, ihtilalci nitelikte bir cemiyet idi. Bozkır ayaklanması, Anzavur isyanı ve Düzce olaylarına karışmış olan Nigehban ve Kızıl Hançer Cemiyeti üyeleri 1920 başlarında Cemiyet-i Ahmediye'yi kurmak üzere harekete geçtiler. Bu nedenle Cemiyet-i Ahmediye, Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile Askerî Nigehban ve Kızıl Hançer Cemiyeti'nin anlaşması ile kurulmuştur ve yine zararlı cemiyetlerden "Teali-i İslâm" Cemiyeti de Anadolu'daki şubeleriyle beraber Cemiyete katılmıştır. Cemiyetin dinî bir perde altında ve halkın taassubunu istismar ederek Kuvvâ-yı Millîye'ye cihat ilan etme amacı bulunuyordu. Bu amaç doğrultusunda önce Biga'da teşkilatını tamamlaması daha sonra ise Gönen'i ele geçirmesi, Bursa'daki teşkilata hız vererek Adapazarı ile birleşmesi kararlaştırılmıştı. Beklenen sonuçlardan birisi de bir kongre toplayarak İngilizlere bir muhtıra vermek ve kabineyi düşürerek yerine Damat Ferit Paşa veya Kiraz Hamdi Paşa'dan birisinin başkanlığında yeni bir hükümet oluşturmaktı. Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile İngiltere, Cemiyet-i Ahmediye'nin ihtiyaç duyduğu parayı sağlıyordu. Beyazıt Merkez Kiraathanesi civarında toplanan cemiyet mensuplarının, teşkilatın matbu beyannamelerini dağıtmayı kararlaştırdıkları ve "Kızıl Hançer" cemiyetine mensup bazı subayları Karabiga'ya göndermeyi düşündükleri görülmektedir. Anadolu'da çıkan iç ayaklanmalarda etkili oldukları görülen ve Bozkır isyanında olduğu gibi, etkileri açıkça bilinen bu cemiyetler, Ahmet Anzavur gibi kişileri para kuvvetiyle Kuvvâ-yı Millîye aleyhine kışkırtmakta

kullanmak ve bu yolla İtilaf Devletleri'nin müdahalesini zorunlu hale getirmek niyetinde idiler. İngilizlerin Anadolu hareketine zarar verebilmek için kullandıkları cemiyetlerden birisi olan Ahmediye Cemiyeti üyelerinin Anadolu'da milli uyanışa önderlik eden insanlara suikast düzenlemek için kurulan çetelerde de yer aldıkları görülmektedir. Mustafa Kemal, Nutuk'ta Anzavur'un Balıkesir ve Biga dolaylarında ulusal cephelerimizi arkadan vurmak için yaptıklarından söz ederek, aralarında Akbaş kahramanı Hamdi Bey'in de bulunduğu erlerimizin ve subaylarımızın şehit ve tutsak edildiğini anlatmaktadır. "Ahmet Aznavur, kendi adıyla andığı Ahmediye Cemiyeti adı altında, alçaklık sınırını genişletti durdu." açıklamasını yapan Mustafa Kemal, 3 Mart 1920 günü İsmet Paşa'dan bu konuya dair bir telgraf aldığını ifade etmektedir. İsmet Paşa söz konusu telgrafta, İstanbul'da bir dernek kurulduğunu, bu derneğin İngilizlerle birlik olarak şu kararları aldığını ifade etmektedir: "Şimdiki hükümetin düşürülmesi ve bilinen bir hükümetin kurulması, Meclisin dağılması, İzmir ve Adana'nın düşman elinde kalmasını sağlamak için Ulusal kuvvetlerin ortadan kaldırılması, dünyaya barış ve esenlik getirmek üzere İstanbul'da Müslümanlararası bir Halifelik Danışma Kurulu kurulması, Bolşevikliğe karşı fetva çıkarılması. Nazır Paşa, bu derneğin giriştiği işlere önem veriyor. Anadolu'daki Anzavur'un yaptıkları bu kararlara dayandığı gibi, İngilizlerin Hükümete en çok baskı yapmaları da buradan gelmektedir". Ulusal kuvvetleri yok etmek üzere İngiltere'nin yardımını alan, Askerî Nigeşban ve Kızıl Hançer Cemiyeti ile yakın ilişki içerisinde hareket eden ve yukarıda sözü edilen amaçlara varmak üzere harekete geçen Cemiyet-i Ahmediye, Kuvvâ-yı Millîye'nin başarısı ile birlikte etkinliğini kaybetmiştir.

Tülay ALİM BARAN

KAYNAKÇA

ATATÜRK, **Söylev I**, Ankara 1981.

CEBESOY, Ali Fuat, **Millî Mücadele Hatıraları**, İstanbul 2000.

DÖNMEZ, Cengiz, **Millî Mücadeleye Karşı Bir Cemiyet: İngiliz Muhibleri Cemiyeti**, Ankara 1999.

KONUĞU, Enver, "Heyet-i Temsiliye İzmit İlişkileri (Eylül 1919-Nisan 1920)", **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, S 13, C V, Kasım 1988.

Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları, Haz. Muhittin Ünal, İstanbul 1994.

ÖZALP, Kazım, **Millî Mücadele 1919 - 1922**, Ankara 1998.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler Cilt 2 Mütareke Dönemi**, İstanbul 2003.

28/11/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/cemiyet-i-ahmediye/?pdf=3727> adresinden erişilmiştir